

„Nem vagyok képviselő.” E nyomatékos kijelentés nem e sorok írójának önleplezése, hanem a 30-as évek Párizsának fikfiks találmánya. Az akkori francia közállapotok készítettek ugyanis leleményes embereket arra, hogy a fenti feliratú jelvényeket tűztek az utcán sétáló urak gomblyukába. A korszak egy krónikása fel is kiáltott: „Milyen változása az időnek az, hogy most a párizsi nép jelvényeivel demonstrálja, hogy nem tartozik amazok közé? Milyen óriási bűnöknek kellett elviharazniok, és hogy kellett egy egész politikugenerációnak megrokkannia, amíg a franciák demokráciája eljutott ideig!”

Lélekben talán nálunk is kinn vannak már a jelvények. Az olajbotrány egész biztosan sok százezer ember véleményét ingatta meg a politikusokban. A politikusok megítélése (a közvélemény-kutatások szerint) soha nem látott mélypontra jutott. Egy ország harsogja, hogy „nem vagyok képviselő”, elég volt a korrupt politikusokból. De a politikusok maguk sem restek, ők is fejeket követelnek – természetesen ellenfeleik pártjából való fejeket. A jelenlegi és volt belügyminiszterét, a volt miniszterelnököt, képviselőket. A vizsgálóbizottság persze a helyén van, Pallag László egyre riadtabb és üzöttebb arccal araszol előre, és senki nem tud semmit. Mindenki találgat, mindenkinek vannak verziói arra nézvést, hogy kinek állt érdekében az ügy kirobantása.

Nem vagyok képviselő. De ezt nem azért mondom ismét, hogy a 30-as évek Párizsához hasonlóan mélységes megvetéssel elhatárolódjak az egész politikai osztálytól. Ellenkezőleg. Szeretném szolidaritásomról biztosítani a magyar politikai elitet. Vannak ugyanis helyzetek, amikor az – pártállástól függetlenül – védelemre, támogatásra szorul. Az olajügy olyan nagy jelentőségű befektetési kísérlet, amelyből talán nem is lehet kimászni, ha a parlamenti pártok, a szokásos koreográfia szerint, most is egymásban keresik az ellenséget,

CSIZMADIA ERVIN:

A (rém)hírek szerelmesei

– az olajügy lehetséges magyarázatai –

ha kormányzati körökből Horn Gyulát, Kuncze Gábort vagy Pető Ivánt kiáltják ki a legveszedelmesebb olajkeresztapáknak, míg az ellenzék Boross Pétert vagy Pintér Sándort illeti hasonló címkéekkel.

Nem, tisztelt politikai osztály, ez így nem jó koreográfia, ámbár – nem vagyok naiv – valószínűleg elkerülhetetlen. Heveny utálkozásban edződött politikusok nem fognak boldogan egymás keblére borulni, felismerve azt, hogy itt most valamennyiüket egyformán fenyegető támadással állnak szemben. Természetesen a közvélemény felhízlalt igényeit záros határidőn belül ki kell elégíteni. Nyilván ez meg is fog történni néhány próbarendőr mint főfelelős dutyiba dugásával. Ámde a vizsgálat hön áhított sikeres lezárásán túl azért van itt néhány kérdés, amiről talán lehet vitát folytatni. Már csak azért is, mert az olajügy új fejezetet a magyar demokrácia történetében. Ha valakinek eddig kétségei lettek volna a botrányok és demokrácia közötti igencsak bensőséges viszonyról, az most csattanós választ kaphatott. E csattanós válasz miatt azonban nem kell elparentálni az elitet, amely csak egy újabb területen demonstrálta EU-érettségét! Hiszen ki ne tudná, hogy a korrupció nem speciális magyar probléma, s ha igaz is, hogy hazánk benne van az első ötvenben a korrupcióval fertőzött országok világrangsorában, azért nem gondoljuk azt, hogy a nálunknál jóval fejlettebb demokráciák hiányoznak e rangsorból.

Ahhoz, hogy ezt az egész korrupciós és botránytűnetcsoportot elemezni tudjunk, fordítsuk meg a kérdést egy pillanatra: vajon ho-

gyan sikerült ideáig ilyen szűziesnek maradni? Nem az a kérdés tehát, hogy miért robbant ki mostanság ez a botrány, hanem az, hogy miért nem robbant ki korábban. Mondjuk, az átkosban vagy az átmenet utáni első években?

Botrányelfojtások

Induljunk ki megint a 30-as évekből. Ki hinné, hogy amikor a történelemkönyvekben kizárólag arról olvasunk, hogy Magyarország miként került egyre közelebb a fasiszálódáshoz, volt az életnek másfajta dimenziója is. Egy korabeli szerző szerint – figyeljünk csak – „csodálkozással kell látnunk, hogy ha a magyar közönséget valaki meg akarja mozgatni, vagy ha valamely politikai párt a magyar közönség érdeklődését valami iránt fel akarja csigázni, akkor sohasem komoly, nagy dolgokkal, hanem rendszerint botrányokkal szoktak előállni”. Nemcsak Párizsban, hanem itt, Budapesten is komoly fejtörést okozott tehát a pártoknak és a politikusoknak, mit is kezdjenek a választókkal, hogyan szólítsák meg őket. A fenti kritika megfogalmazója azonban nem csupán bíralt, hanem – egy új politikusnemzedék nevében – a kivezető utat is megmutatta: fel kell adni a botránypolitizálást, a parlamentnek komoly ügyekkel kell foglalkoznia, a régi parlamentek „öcska politizálási stílusa” helyébe egy korszerűbbet, komolyabbat kell állítania.

Ezt az „újat és komolyat” azután a Kádár-rendszer megvalósította.

Tud-e valaki korrupciós botrányokról a Kádár-rendszerben? Tévéje volt-e a politikai közbeszédnek az olajügy, a politikusok ma-

gánvagyónának kérdése vagy a politikai összeférhetetlenség? Hallott-e valaki arról, hogy bármely politikusnak azért kellett leköszönnie, mert valaminő nagy üzleti botrányba keveredett, netán családtagjait előnyben részesítette valamely versenytárgyaláson? Ugye, nagyon rövid valamennyiünk magánlistája. Anekdotikus történetekkel tele van a padlás (ki, mikor, hogyan lőtt jávorszarvast, hogyan tivornyázott vagy éppen szenteskedett), de a korrupció az egyre puhuló diktatúrában sem vált napi közbeszéddé. Kocsmaasztaloknál persze pusmogtak az emberek, de ezekből semmifajta következtetés nem származott az egész kádárista politikai osztályra nézve.

A rendszerből strukturálisan ki volt iktatva vagy el volt benne fojtva a korrupció.

Miközben Nyugat-Európában egymást érték az elképesztőnél elképesztőbb ügyek. Gondoljunk csak – még a 70-es évekből – a Wattergate-botrányra. Ha valaki megnezte volna a nyugat-európai országok lakosságának bizalmi indexeit a 80-as évek elején, hát azt mondta volna: a nyugati országok mély bizalmi válságban vannak, ellenben nálunk a bizalom töretlen. Aztán persze gyorsan kiderült, hogy az ottani állítólagos bizalomhiányból van föllálás, ellenben a nálunk lévő korrupció- és botránymentes közélet rövid úton megbosszulja magát. De az évtizedekre elfojtott botrányok nem a rendszerváltás után azonnal törtek elő. 1990-től 1996 végéig (a Tocsik-ügyig) a magyar közélet továbbra is mentes volt a botrányoktól. Ha voltak is kisebb csetepaték, azok nem mentek túl a szokásos parlamentáris adok-kapokon. Ha tehát arra a korábbi kérdéseinkre akarunk választolni, hogy a botrányok miért most és nem korábban robbantak ki, arra azt mondhatjuk: azért, mert a demokratikus rendszer első éveiben egyáltalán nem azok között a feltételek között folyt a politika, mint napjainkban. Három dolgot ajánlanék az olvasó figyelmébe a továbbiakban. Mindháromról elmondható, hogy menet közben alakult ki. Az első: milyen demokrácia lesz? A második: milyen módon lehet befolyásolni a választásokat? A harmadik: kik befolyásolják a politikát? Egyikről sem volt fogalmunk 1990-ben.

Négy vagy ezer év

Magyarországon a közönség nem pusztán az életszínvonal szakadatlan növekedéséhez szokott hozzá a Kádár-rendszerben (a 70-es évek végéig), hanem ahhoz is, hogy a hatalom csúcán nincs változás. Kádár, Brezsnyev, Honecker, Zsivkov, Hušak, Kim Ir Szen és társaik öröknek tűntek. 1990 után sem volt egyértelmű, mi következik. Újabb hosszadalmas kormányzás, immáron demokratikus rekvizitumok között, avagy valami más, mondjuk négyévenkénti váltásokkal. Mind a két változatnak volt esélye és realitása. Antall József kormánya is több ciklusra készült, de aztán belebukott saját – sokszor elmondott – jövődőlésébe: az első demokratikus kormányok általában belebuknak. Valóban belebuktak, persze nem csupán azért, mert sokat ismételték saját bukásuk várható bekövetkezését. Hanem azért is, mert a magyar demokrácia kezdettől az éles versenyre épült. Elvileg ugyan itt is bekövetkezhett volna az, ami Kohl Németországában vagy Thatcher Nagy-Britanniájában, hogy tudniillik egy kormány három-négy cikluson keresztül kormányoz, de ahhoz nem voltak meg a nyugodt feltételek. A 90-es évek közepétől kialakuló botrányok tehát először is a hirtelen nyakunkba

szakadt négyévenkénti kormányváltásokkal függnek össze. 1990-ben, 1994-ben és 1998-ban három különböző személyi állományú, korosztályú, ideológiai és intellektuális beállítottságú koalíció nyert, amely természetesen hozta magával a csatolt részeket: klientúrát, érdekcsoportokat, háttérszervezeteket, pénzügyi és bankárköröket és így tovább. Nyilvánvaló, hogy olyan mozgás indult be a hatalmi élet csúcsein, amelynek Magyarországon évtizedek óta semmilyen hagyománya nem volt. Az új politikai elit pedig nem volt, nem is lehetett felkészülve erre a hatalmas erejű és nagyságrendű mozgásra. Ez az elit ugyanis abban az illúzióban élte meg a rendszerváltást, hogy a politika voltaképpen csak jogintézmények kialakítását és működtetését jelent, és halvány fogalma sem volt arról, mi mindent még.

Nem volt kialakított mechanizmus a kormányváltásnak. Tankönyvekből és elméletekből megtanult tételeket szajkóztak csak az érdekeltek arról, hogy – például – a közigazgatásnak semlegesnek kell lennie, abba a politikának nem szabad behatolnia. Mások azt mormolták, hogy a világon schol sem semleges a közigazgatás, minden kormányzó párt és kormány igyekszik megjutalmazni saját híveit. Ha kimondatlanul, végigbeszélgetlenül is, voltaképpen gyökereken eltérő filozófiák kerültek egymással szembe, és gondoljunk csak bele, mit jelentett ez a gyakorlatban. Az egyes kormányváltások nem csupán azt jelentették, hogy egy új programmal érkező társaság próbálja megvalósítani programját, hanem az addigi alkalmazási kritériumok detronizációját. Emberek száza, ezrei érezhették úgy egyik pillanatról a másikra, hogy addig elismert tudásuk leértékelődött, illetve a további kormányzásban már nincs igény rá. Olyan országokban, ahol szokásszerű a demokratikus váltogazdalkodás, ez természetes, megszokott, senki nincs felháborodva rajta. Nálunk viszont, ahol az együttműködésről, a konszenzusról szőtt szép ábrándok uralták a lelkeket, ez mélységesen nyomasztó tapasztalat volt.

Hozzájött mindehhez egy nagyon lényeges körülmény. Nevezetesen az, hogy 1994-ben „visszajöttek a kommunisták”. Az egész korrupciós és botránytematikának ez – megítélésem szerint – kulcseleme. Hogy mennyire így van, bizonyítja ez az 1994-98-as ciklus két masszív botránya, a Tocsik-ügy és a talán mára elfeledett MSZP-fogalmazvány.

A Tocsik-ügy – mint közismert – 1996 őszén robbant ki. Elsődleges célja az MSZP igen magas népszerűségét érdemileg javítani tudta volna. A Tocsik-üggyel rövid idő alatt sikerült megtépázni az MSZP tekintélyét. Nem sokkal később robbant ki az MSZP-nek tulajdonított fogalmazvány ügye. Az akkor még *Új Magyarország* című lap leközölte egy nyilvánvaló hamisítványt, amelyről azt állította, hogy az MSZP hivatalos állásfoglalása az akkori ellenzék letöréséről és a vele való bánásmódról. Volt alkalom bizonyítani (*Magyar Hírlap*, 1997. február 8.), hogy egy elég primitív hamisítvány került akkor forgalomba, ami azonban arra alkalmas volt, hogy a közvéleményt befolyásolja. Nem azt állított, hogy ezeknek a botrányoknak köszönhető az 1998-as választás kimenetele, de azt igen, hogy 1990-től kezdődően egy négyéves kormányváltásra épülő elitmagatartás lett a meghatározó, amelynek kulcseleme: *a másik oldalt semmi szén alatt nem engedni a hatalomba, vagy ha már ott van, a lehető legrovidebb időn belül eltávolítani onnan.*

Mondhatnánk erre: mi ezzel a gond? Hiszen minden párt arra törekszik, hogy ellenfeleit távol tartsa a hatalomtól. Igen, valóban, de nálunk ezt a szokásos koreográfiát meggátolta, hogy a felek egymás hitelességét, legitimitását is meg-

Szotyory László munkája

kérdőjelezték. Az idők végezetéig berendezkedő Kádár-rendszer után tehát itt van előtünk egy szélesben változó közélet, amelyben még nem fordult elő, hogy egy kormányzó párt választást nyert volna. Ebből az a következtetés adódik, hogy az ellenzéknek (a mindenkorinak) apait-anyait bele kell adnia, nem különösebben válogathat, míg a kormányon levőknek szintén igyekezniük kell, hogy versenyben maradjanak. A létrejövő képlet már régen nem *programverseny*, hanem *ügyverseny*. A létrejövő demokrácia pedig a négyévenkénti teljes változásokra fetiszáló botránydemokrácia, amelyben a végítéletnél rosszabb, ha az addig kormányzó kormányon maradnak. Ezért – ha másként nem megy – botrányok kiobbantásával kell őket kiebrudalni bitorolt pozíciójukból.

Egy igazi klasszikus

Amikor az olajügyet szemléljük, nem árt, ha tudjuk: klasszikus rémhírkeltéssel állunk szemben. A rémhírekben természetesen van igazság. Az Egyesült Államokban pár éve hatalmas terjedelmű kötet jelent meg *Dirty Politics* címen, amely éppen ilyesfajta ügyeket taglalt. Csak éppen az egész tákolmány – úgy, hogy van – velejéig hamis. A már említett MSZP-s álfogalmazvány példája volt a magyar közéletben az első, amelyben a rémhíripar először próbálta a „híreit”. A következő igazságmag szerepel ekkor a történetben, 1996 végén, 1997 elején. Az MSZP valamilyen szakértői csoportja valóban készített egy munkaanyagot az ellenzékhez való viszonyról. Ebből a munkaanyagból azonban az 1994. január 14-i *Új Magyarországn*ban azonban már *hivatalos* MSZP-stratégia lett, a legfőbb párttestületek által elfogadva. Kiderült, hogy a hivatalosnak vélt szöveg rendkívül durva és szemérmelen kompiláció a legkülönbözőbb forrásokból (például *Magyarország Politikai Évkönyvéből* és különböző közvéleménykutatásokból) összeálló. Ugyanakkor már a térről írt, fentebb említett cikkemben is jeleztem: „A fogalmazónak egyértelműen az lehetett a szándéka, hogy kiderüljön, hamisítványról van szó” (*Magyar Hírlap*, 1997. február 8.). Gyanítom, Nógrádi Zsolt esetében szintén hasonló a helyzet. Ezért számomra nem is az a kérdés, igaz-e – úgy, ahogyan azt ő elmondta – a teljes történet. Sokkal inkább lényeges az, hogy *milyen tőről* fakad a rémhíripar, és a mi a funkciója. Természetesen mindezzel nem akarom bagatellizálni az olajügyet. Nyilvánvaló, hogy rengeteg visszasság, jogszabálykijátszás, sőt valószínűleg bűncselekmény is történt a 90-es évek első felében. A dolog azonban az én olvasatomban mégsem csak a felelősök elkapásáról, példás büntetések kiszabásáról, illetve a korrupt közélet megtisztításáról szól. Ez a dolog kriminalisztikai, büntetőjogi oldala, ámbár a politikai kultúrára és a politikai bizalomra tett hatása sem csekély.

Am vegyük csak a politikai közbeszédet. Ha összehasonlítjuk a 90-es évek első és második felét, akkor azt látjuk, hogy a közbeszéd nagymértékben átalakult. Az Antall- és a Horn-korszakban nagy alkotmányjogi és gazdasági kérdések álltak a közbeszéd centrumában. A Horn-korszak sokat emlegetett és szidott „elvtelen pragmatizmusa” háttérében végül is az állott, hogy a Horn-kormány egészen 1996 végéig képes volt a közbeszéd nyelvezetének uralására a maga gazdasági csomagjának keretei között. A ma közbeszéde nem alkotmányos és nem gazdasági. De ez nem a Fidesz-kormány furmányos ármánykodása. Hanem egy helyzet következménye. Egyszerűen eldőltek ugyanis a nagy alkotmányos és gazdasági kérdések. Antall Józsefet ellenzéke még komoly, alkotmányos kérdésekben támadta és a jogállami szerkezet gyöngítésével vádolta. Horn Gyula ellenzéke a gazdasági konszolidációs csomagot vitatta elementáris erővel, a kisemberek nevében. Mára azonban mégiscsak elmondható, hogy a politikai szerkezet egyértelműen szilárd, és a magyar gazdaság felszálló ágban van. Antallal szemben lehetett *alkotmányjogi, a politikai szerkezet egészét érintő* alternatívát állítani, és Horn megszorító gazdaságpolitikájával szemben is lehetett nyitni egy *gazdaságélénkítő* diskurzust.

De milyen nyelven lehet beszélni ma, amikor a fülek nagy valószínűséggel már süketek a pár évvel ezelőtti ígéretekre? Azt hiszem, a mai robbanásig feszülő politikai légkörnek oka és következménye egyszerre a botránybeszéd. A botránybeszéd azonban beismerés is: nagy politikai, társadalmi, gazdasági kérdésekről (a nagyérdemű érdek-telensége okán is) nem lehet beszélni.

Ezért van az, hogy mérhetetlenül megnőtt a legkülönbözőbb botrány-kezők, botránycepegető rt.-k és kétes múltú magánszemélyek ársója. Ők e téma nélküli, identitását vesztő kor nagy nyomulói, akik durván és kendőzetlenül, a maguk zagyvaságában csapják az arcunkba azokat az ügyeket, amelyeket öt éve talán még strukturáltan, valamiféle áttekinthetőséggel és rendszer szerint lehetett volna megtárgyalni.

A botránykezők természetesen a demokratikus rend azonosíthatatlan logójú szabadcsapatai, akiknek főszereplővé válása összefügg egy másik körülménnyel is. Nevezetesen azzal, hogy a politika már nem *laikus* tevékenység. Még a politikával tudományosan foglalkozóknak is föl kell kötniük a fehérneműt, ha érteni akarják ezernyi ágát-bogát. Hát még a nép egyszerű fiainak. Ők bizony nem értenek az egészből semmit. Ezért aztán, amikor jön egy ember, és mindenkire farkast kiált, akkor a kisember egy pillanatra ismét valakinek érezheti magát, mert egy pillanatra ő is érteni vél valamit. Tudom, persze, hogy a kisembert állítólag sehol a világon nem érdekli a politika, s ez – állítólag – ismét csak helyes is, de azért az emberek maguk is szeretik

Szotyory László munkája

újra berendezni a világot. Az olajügy pedig legalább olyan jó téma, mint a megunhatatlan labdarúgás.

A korrupcióellenes harcban tehát a kisember tudásvágya, beavatottság iránti reménye akár szövetségessé is lehet. De azért vigyázzunk! Van egy pont, amin túl a dolog veszélyes is lehet. Ami mögött ugyanis a laikus elme eredendően korrupciót, magánsíbolást részrehajlást, vagy egyszerűen csak politikusi szemétséget lát, az a politika *szakmaszerű rejtőzködése*. A két kívánalom (hogy tehát a politika egyszerűen legyen átlátható, társadalmilag kontrollálható és szakmaszerű) nagymértékben ellentétbe is kerülhet egymással. Magyarországon most ilyen metszésponton vagyunk. Végre nem állampárti tökéfejek csinálnak valami politikának nevezett katyvaszt, a demokrácia politikusai viszont ezernyi módon eltitkunk a szemünk elől, táplálva a korrupciógukról szóló hiteket.

Vesztesek lázadása?

Sokan most úgy teszik föl a kérdést: hogyan juthattunk idáig. Hogy lehet az, hogy ilyen mélyre süllyedt a parlament és a politika tekintélye? Azt gondolom, legyünk óvatosak a válasszal. Az „idáig” azért nincs olyan messze. Hiszen gondoljunk meg a következőt. Mindannyiunk által ismert, hogy a rendszer-váltásnak több millió vesztese is van. Kicsit elkényelmesedtünk azonban e kategória hallatán. Miért gondoljuk, hogy a vesztesek csak öngyilkosok, alkoholisták, munkanélküliek, azaz statisztikailag kimutatható egyedek? Mi van, ha a vesztes nem akar passzív rezisztenciába vonulni, ha népmesei attitűdöt ölt és csatorna áll? Mi van, ha egyenesen – kellően művelt is lévén – a kizökent időt óhajtja helyreállítani? Mondhatjuk, hogy ő, borzalom! De

mást is tehetünk. Például elgondolkodhatunk a saját, politikáról alkotott felfogásunkon. A politikai elit és a politológusok ugyanis a politikát eddig csak pártokban, parlamentben, jogintézményekben látták. Nem mondom, hogy ez nem égetően fontos. De egy kicsit az az érzésem, hogy leragadtunk a rendszer-váltás fogalmi készleténél. Akkor, tíz éve, valóban ezen jogintézmények felépítése volt a cél. Elismerem. Védelmüknek, javításuknak folyamatosnak kell lennie, de azért a botránytematikában erősen benne van az is, hogy a vesztesek oldalán egyre erőteljesebbek az emancipációs szándékok. Vesztesek persze sokféle lehetnek és a legkülönbözőbb módon képzelhetik el saját létezésüket a demokratikus rendben. Munkásöröktől a titkosszolgálatok volt tagjain át a néhai kulturális elitig terjedhet a skála, és akkor még nem is beszélünk az elmúlt tíz év valamely időszakában megjelenő „új-vesztesekről”, akik esetleg nyerőként indultak, de valaminő okból leszakadtak. Hannalí Arendtnek van egy ide vágó fontos mondata: „...a demokratikus kormányzás, éppen annyira nyugszik a lakosság közömbös és strukturálatlan rétegeinek csendes jóváhagyásán és toleranciáján, mint amennyire az ország artikulált, látható intézményei és szervezetei”. Magyarországon eddig – talán a legfontosabb történelmi örökség – ez megvolt. Az olajügy mintha arról is tanúskodna, hogy ez a jóváhagyás apad.

Nógrádi Zsolt felbukkanását (akár felkészítették őt titkosztos szentélyekben, akár nem) felfoghatjuk a jóváhagyás felmondásának is. Én azonban nemcsak ezt látom mögötte. Hanem egy kétségbeesett úrt is tudásunkat illetően. Fogalmunk nincs, hogyan is zajlik a politikai küzdelem. Ez az igazság. Zavarban vagyunk, ha a színen nem két pártelnök vitatko-

zik, hanem isten tudja, honnan jött, kik által megbízott figurák. Nem ismerjük, milyen szálak mozgatják a pártokat és pártvezetőket. Halvány gőzünk nincs a különféle hálózatok tényleges működéséről. Ezért aztán kicsit aggódom, hogy ha le is leplezik Nógrádi ármányos cselekedeteit, közelebb jutunk-e igazán lényeges kérdésekhez. Mert az igazán lényeges kérdés vitathatatlanul az, hogy *hogyan lehet ma hatékony politikát csinálni Magyarországon*. Hányfajta furfangot, kiskaput kell maguknak a pártoknak is alkalmazniuk, hogy élni tudjanak?

A politikai elit – attól tartok – nem lehet olyan finnyás, mint a közvélemény. A politikai elit ugyanis tudja, hogy a klientúrák, a barátok, a pártok körüli cégek, bankok, pénzügyi finanszírozók és egyéb szervezetek gazdag tenyésztére szükségük van. Az olajbotránynak tehát csak egyik – s nem is biztos, hogy a legfontosabb – következménye lehet, ha büntetőjogi stádiumba kerül az ügy. Az ügy másik – szerintem fontosabb – tanulsága az kell legyen, hogy a botrányokkal is meg kell barátkoznunk, már csak a fentebben kifejtettek okán is. Ha a pártok a programok versenyének szép, andalító tengerén ringának, egészen biztosan nem jönnének a megfigyelési ügyek, MSZP-fogalmazvány ügyek, Horn-villa ügyek, pufajkás ügyek és így tovább. Akkor az emberek jó és jobb társadalmi és gazdasági alternatívák közül választanának. De, fájdalom, ez Nyugat-Európában régen nincs (talán soha nem is volt) így. Mi a felzárkózás fázisában vagyunk, és nem kétséges, néhány éven belül (moralizálás ide vagy oda) botrányok gazdag tenyésztében fogunk élni.

Csak ne féljünk tőle és ne legyünk finnyások.

WWW.AUTO1.HU

Magyarország első számú autós oldala

www.napfolt.hu